

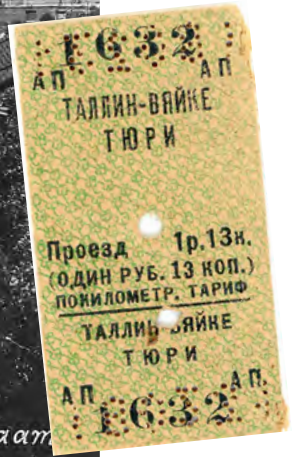
Hea sõber!

Sa hoiad käes vihikut Lõuna-Järvamaa vaatamist väärivatest kohtadest. Siin elavad inimesed toimetavad tahetega külalistele muljet avaldada, olgu siis oma lahkuse või lugudega.

Millest muust üks lugu kokku saab kui pikast lugude jadast. Üks juhtum järgneb teisele, mõni jutt puudutab rohkem, teisele mõtled vähem. Lugudest kokku saab ajalugu kui pikk pärlikee, mida soovid ilmtingimata ka teistega jagada. Sellest vihikust leiab sündmusi kirjeldavaid ja külalislahkusest pakatavaid lugusid Järvamaa lõunapoolsest osast, kus jutte on rohkem kui seelikul triipe.

Ulatame abistava käe ja toetame julgustava sõnaga, et külastaksite just seda piirkonda Järvamaast.

Koostajad

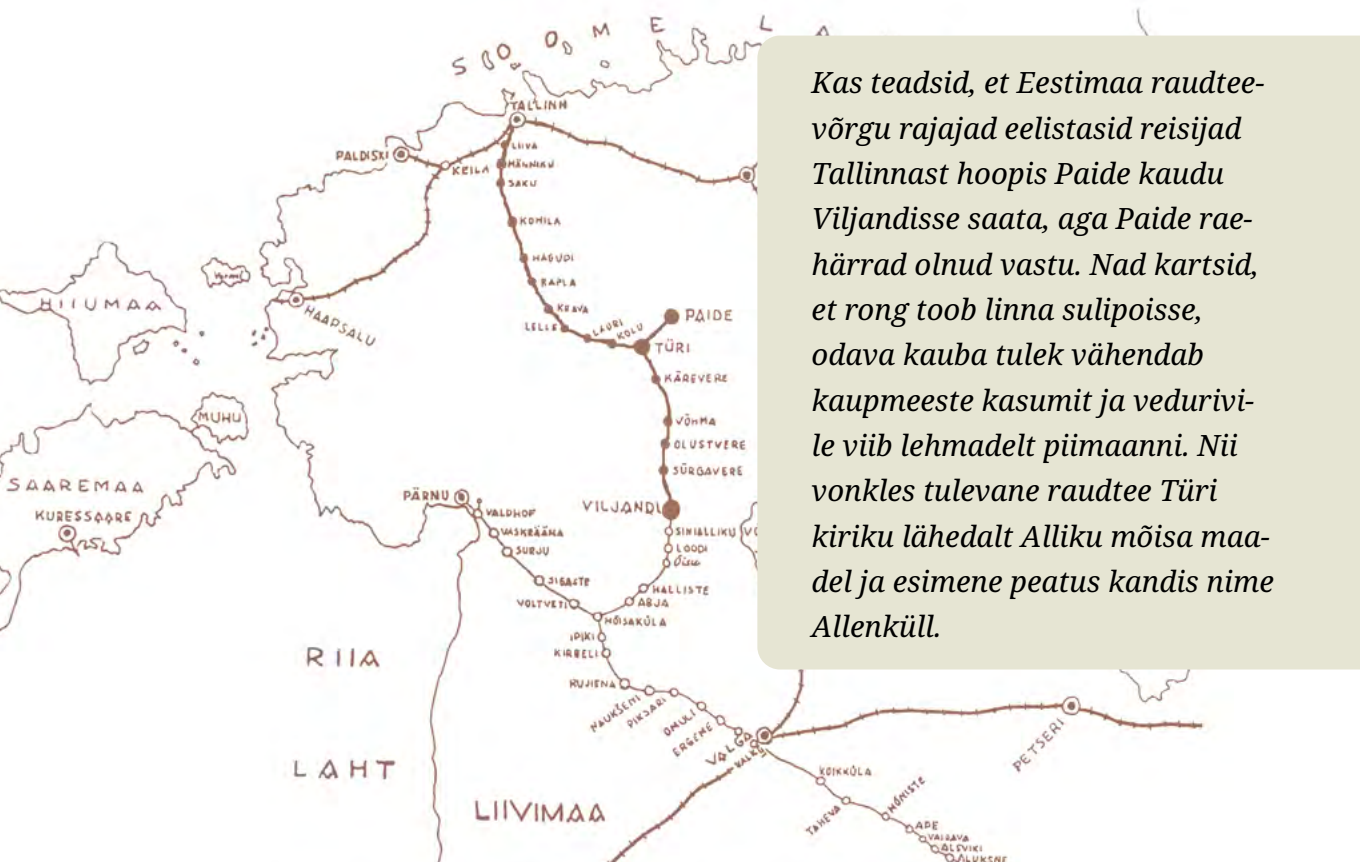
Raudtee

Rongiga on saanud Türiale sõita üle saja aasta. Raudtee ja Türi on siinse elanike mõtteis sünonüümid, sest külast arenes linn just tänu raudteele. Praegu sõidab kelmika nimega oranž Stadleri tehase diiselrong Flirt Türiale mitu korda päevas, raudteel ja vanal jaamahoonel on Türi linna elus sama oluline koht kui muistsetel aegadel.

Esimest korda on ajalooürikutes Türi küla mainitud juba 1564. aastal. Areng sai hoo sisse 19. sajandi viimasel aastal, kui valmis puupapivabrik. Vaid kaks aastat hiljem vurasid kaubad kitsarööpmelisel Tallinna-Viljandi raudteel ning linn hakkas jõudsalt kasvama.

Lõbusaks rongisõiduks pidi tol ajal rohkelt aega varuma, sest Türialt sihtkohta võis susla sõita umbes seitse tundi ja kaugematesse kohtadesse kauemgi, näiteks üheksa tundi.

Türi raudteejaam oli vilgas transpordisõlm, sest siit sai rongiga Tallinnasse, Viljandisse, Pärnusse, Paidesse ja Tamsallu. Türi puidust jaamahoonel on olnud erinevaid funktsioone, praegu on see ainult reisijate päralt. Siin asub pika traditsiooniga söögikoht, siit leiab ka alati avatud museaalse väljapaneku, mida võib külastada rongi või bussi oodates. Lisaks jaamahoonele kuuluvad kompleksi kauba- ja magasiait, puidust elamu, veetorn, abihooned ja auruvedurid.

LILLELAAT

TÜRI TÜRI TÜRI TÜRI TÜRI TÜRI TÜRI

ESIMEST KORDA VABARIIGIS

26. – 27. augustini 1978. a.

TÜRI lauluväljakul

LILLELAAT

Müüakse suurel hulgal ja rikkalikus valikus lõikelilli, lillesibulaid ja istikuid, potiilli, püsililli.

Puude, põsaste ja kõõgilvajaistikuid. Puuvilja.

Paljundusmaterjali vahetamisvõimalus.

Türi Keskkooli ruumes lillede näitus.

Müügil lillelaada rinnamärgid.

Ekskursioonid ilusamatesse koduaedadesse.

Aianduslane konsultatsioon.

Laste asfaldijoonistuste võistlus.

Laadast võtavad osa peale aianduse ja mesinduse seltsi osakondade eramüüjad, Pirita

Lillekasvatuse Näidissovhoos, Saue Kõõgilvjakasvatuse Näidissovhoos, Lahmuse Sovhoos,

teaduslikud asutused j.t.

Laada viivad läbi

Aianduse Peavalitsus
Türi linna täitevkomitee
EAMS-4 Türi osakond

Pildid nr. 47 78 3107 15.000

Türi lillelaat

Iga aasta maikuu eelviimasel nädalavahetusel on taimesõprade sihtkohaks Türi ja laadaplatsi poole vurab sadu, isegi tuhandeid autosid. Mõni tuleb ka rongi või bussiga, kaaslasteks pere ja sõbrad, kambas teiste hobiaednikega või üksinda. Linn tundub olema kummist, sest siis seab tänavatel kümneid kordi rohkem inimesi kui siin on tavaliselt kohalikke elanikke. Alanud on kogu pere kevadpidu, Türi lillelaat.

Kui algusaastatel külastas lillelaatasid umbes 10 000 inimest, siis viimastel aastatel on Türil taimehuvilisi olnud viis-kuus korda rohkem. Mitte kordagi oma ajaloo jooksul pole laat toimumata jäänud, kuid 43. laat lasi end oodata koguni kaks aastat – esimest korda aastal 2020 ülemaailmse koroonapandeemia tõttu. Eestis kehtestatud piirangute tõttu jäi laat ära ka 2021. aastal.

2022. aasta kevadel traditsioon taastati ja küllap tuleb kunagi ka 50. ja 60. lillelaat, sest ettevõtmine on kinnitanud end jäädavalt aiandussõprade südamesse.

Kas teadsid, et Türi aiandustavad pärinevad 1924. aastal rajatud aiamajanduse gümnaasiumist, mis koolitas aednikke ligi 30 aastat. Aiandushuvi arenes ja püsis kuni 1975. aastal asutati Türi Aianduse ja Mesinduse Selts. Selts korraldas õppepäevi ja huvikäike, jagas aiandusteadmisi, viis läbi kevadisi ja sügisei taimemüüke ning 1978 aastal kasvaski neist välja lillelaat.

1904

1910

2020

1941

1944

Türi Püha Martini kirik

Türi kirik on linnale vääriliselt suur kolmelööviline kodakirik, mis on pühitsetud Pühale Martinile. Üle puude latvade ja linnakodanike majade paistva torni tipus ilutseb Eestis ainulaadne kuldkollaste sabasulgedega roheline kukk.

Muinasaja usu-uurijate meelest on kiriku asukoht norralastest maha jäänud jumal Thori austamise paik. Kes seda enam täpselt mäletab, aga pühakoja saamisest ringleb erinevaid legende.

Üks räägib, et kirik kadunud pärast laastavat sõda metsade rüppe. Ühel päeval tekkis inimestel mõte uus kirik ehitada. Katse tehtud Oisu Köstri talu väljal ja Karjaküla Madise talu heinamaal, kuid imelikul kombel lõhutud päeval ehitatud müür öösel ära. Viimaks pandud kivid vankrile, rakendatud härg ette ja lastud tal omapäi minna. Härg läinud kivikoormaga vana kiriku müüride juurde ja ammunud kolm korda. Nii leidnudki inimesed kiriku koha üles.

Kiriku ehitamise ajal olla palju mehi hukka saanud. Veel tänapäevalgi ilmuvat igal keskööl võlvidele valges rüüs naisekogu ja nutvat taga oma peigmeest, kes elusalt müüridesse müüritud ja seal piinarikkalt surnud.

Pühakoja põrand asub neli jalga allpool maapinda. Öeldakse, et seitse venda korraga kirikusse minna ei tohi, siis vajub hoone maa alla. Kord astunud kirikusse korraga kuus venda – ja põrand vajunudki kohe neli jalga maapinnast sügavamale.

Kirikule nime saamisest kõneleb rahvas nõnda. Pärast sõda leidnud kaks meest metsast kiriku varemed. Ülesehituse käigus vaieldud kaua, mis kirikule nimeks panna, aga otsusele hästi ei jõutud. Ühel päeval lennanud hall lind üle kiriku ja kisendanud: „Türiii, Türiiii!“ Seda kuuldes pannudki vaidlejad kirikule nimeks Türi.

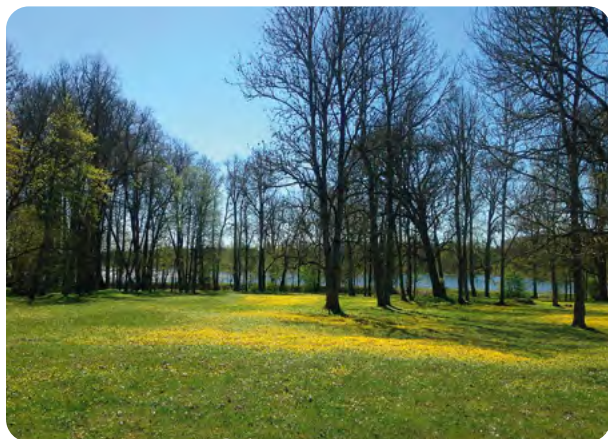

Eistvere järv ja mõis

Eelmise sajandi üheksakümnendatel valitses Eestis tehisjärvede kaevamise buum. 1991. aastal valmis ka Eistvere järv, mis rajati selleks, et inimestel oleks läheduses ujumis- ja puhkekoht. Et pinnast tuli välja vedada meeletus mahu ja jõudu nappis, jäi järv üsna madalaks, olles vaid 1,6 – 1,7 meetrit sügav. Veepuudust järves siiski karta pole, sest veekogu on allikatoiteline ja Navesti jõe embuses, mis asub järvest ainult veidi kõrgemal. Kuivadel suvedel võib mõnikord veetase jões langeda, kuid järv saab ikkagi allikalt lisa. Nüüdseks on Eistvere järv Imavere kandi suurim veekogu. Kohalikud armastavad puhkekohta väga, kaldale on rajatud kõik puhkamiseks vajalik.

Kalad, kes järve elusana hoiavad, toodi Võrtsjärvest, koostöös sealse limnoloogiajaamaga. Võrtsjärvest traaliti välja umbes tonni jagu nii suuri kui ka väikeseid kalu, mis seejärel tsisternidega järve toodi. Saadi ja toodi linaskit, karpi, haugi ja särge. Koha oli ka, aga sellele liigile Eistveres ei meeldinud ja nemad ei kohane nudki.

Eistvere küla paikneb kolme tee ristil ja kolme maakonna – Viljandi-, Jõgeva- ja Järvamaa kaisus. Küla keskele jääb mõisa varemetega, suur korrastatud pargiala. Kenasti taastatud mõisa ait annab külaelanikele võimaluse harrastada erinevaid tegevusi.

Kas teadsid, et raha järve rajamiseks saadi otse Moskvast. Nutikad kogukonna eest hoolitsevad mehed küsisid seda põldude niisutamiseks ja turbaga väetamiseks. Said kah.

Väätsa raba

Väätsa looduskaitseala matkarada üllatab loodussõpru terviklikkuse ja vaheldusrikkusega. Esimene rõõmustav uudis tabab loodusehuvilist juba parklas: matkarada on ringikujuline - kus alustad, seal ka lõpetad. Kohalikud soovivad asuda rajale vastupäeva, sest siis näed kaunimaid loodusvaateid. Vastupäeva tähendab seda, et alustada tuleb kaardi juurest, parempoolselt teeotsalt. Rabaraja igal kilomeetril on mõni kaunis vaade või detail, mis väärib jäädvustamist.

Väike teerada suundub esialgu metsa, kevadel valendab metsalune jänesekapsa õitest, suvel on see justkui söödav vaip ja sügisel pakub mõnd marja suhu pistmiseks. Loodusgiidi abiga saad teada rohkem, näiteks seda, mis liiki on need rohekad taimed, kas looduskaitse all olev karukold, tavaline kattedkold või hoopis vareskold?

Edasi tasub Väätsale sõita Eesti Jalgrattamuuseumi külastama, kus nostalgiliseks uudistamiseks on välja pandud palju põnevat. Siis on üks tee, mitu sihti.

Kas teadsid, et veel kümme aastat tagasi polnud Väätsa rabas turvalise laudraja lõhnagi, siis näitasid rabas liikumise suunda oranžid paelad puude küljes. Rabagi nimetati rohkem Kotku rabaks. Laudrada ehitati “Teeme ära” talgute korras 2017. aastal kogukonna ja külaliste abiga vaid mõne päevaga, sestap on paarsada lauda varustatud hõbedase tänuplaadiga. Vaata hoolega, äkki leiad mõne sõbra või tuttava nime.

Eesti Jalgrattamuuseum

Praeguses muuseumihoones Väätsal oli 1534. aastal kõrts. Meetripaksuste seintega hoone paiknes keskaegsete teede ristumiskohas. Täna on see maja Eesti Jalgrattamuuseumi kodu.

Mäluasutus sai mõtteis kavandatud juba eestvedaja Valdo Prausti lapsepõlves, mil ta jalgrattaist vaimustuses olles putitas oma esimest lagunema kipuvat ratast. Lähiumbruse küladest tagavaraosade otsimisest ja vanade rataste kordategemisest kasvas tegutsemisrõõm ja suurenes rataste hulk. Veidi hiljem hakkas vormuma mõte õhinapõhise rändnäituse asemel luua oma püsiv jalgrattamuuseum, kus kogutud haruldusi, ja mitte ainult jalgrattaid, eksponeerida ning läbi nende Eesti ajalugu tutvustada.

Pärast põhjalikku remonti sai mõte teoks ja Eesti Jalgrattamuuseum avati ajaloolises hoones, mis veel eelmise sajandi algul oli võimu kants ja kus tegutses Väätsa vallavalitsus.

Kas teadsid, et muuseumi seitsmest näituseruumist leiab ligi 160 jalgratast ja tuhatkond ootab veel võimalust rahvale särada. Ekspositsiooni pärliks on jooksuratas, mida esialgu kasutati ainult tsirkuses, ja suure esirattaga kõrgratas ehk ämblikratas. Sellist ratast mäletab nostalgiapõlvkond lastesaatest „Onu Tik-Taki seiklused“.

Elise aed

Elise Aed on Järvamaa suurim puukool. Türi lähedalt Rehe talu taimeparadiisist saab kevadeti alguse enam kui 2000 erineva sordi püsilille-, okaspuu- ja ürditaime uus eluring.

Kõige kuulsam on Elise Aed aga Eesti suurima dekoratiivsete hostade kollektsiooni poolest. Need on kasvatajate hulgas sedavõrd populaarsed, et neile on rajatud iluaias koguni oma näidislapike. Müügis olevad sordid on taimehoolikute rõõmuks paigutatud tähestikulisse järjekorda ja rivistatud puukooli väravas asuvatesse peenardesse. Iga hosta sordi saamise ja nime kohta käib oma lugu, mida omanik Reelika Marrandi giidina humoorikalt külalistega jagab. Hostad on Reelika hinges erilisel kohal, uute sortide ja aretuste teekond Elise Aeda pole lõppenud.

Ka kõiki teisi müügil olevaid taimi võib aias kasvamas näha. Siit selgub iga sordi tegelik kõrgus, laius, värv, kõik, mis ühe aedniku või maastikukujundaja jaoks on oluline. Algaja aiaomanik saab küsida nippe ja nõuandeid, kuidas targalt aias toimetada. Elise Aed on kõigile aiandushuvilistele avatud taimede hoogsal kasvuaajal - maist septembrini. Edasijõudnud ammutavad uusi kavalusi puukooli kodulehe blogist aastaringselt.

Kas teadsid, et Elise Aia aednikud kutsuvad kääbushostade ala hiirekeste põlluks. Taimede juures olevaid nimesilte vaadates saad kohe aru, miks: Church Mouse (kirikuhiir), School Mouse (koolihiir), Desert Mouse (kõrbehiir), Smiling Mouse (naeratav hiir) jne.

Sassi talu jaanalinnufarm

Kui riigi peamagistraal Tallinn-Tartu kalduks pärast Tikupoisi maanteeres-torani paremale, Imavere küla poole, tekiks silmside üle hekiääre uudistava peade ahelikuga – suuresilmsete jaanalindudega. Just seal, Imavere külas Sassi talus, asub Innar ja Inge Rohtsalu loodud rikkaliku linnukolleksiooniga farm, kus saab tutvust sobitada paljude linnuliikidega. Sulelistest, nende elutavatest ja munadest võiks juttu vesta vabalt terve ööpäeva.

Oma silm on kuningas, et hinnata kui põnev see linnuilm on. Jaanalinnud, emud, nandud, erinevad põnevad tuvid: paabusabatuvi, naerutuvi, postituvi ja rahutuvi. Aedikute au ja uhkus on kroonkured, paabulinnud ja kuldfaasanid, aga samuti papagoid ja kanalisid, kalkunid ja pardid. Latrites ajavad oma asju Wal-laby ehk Benneti kanguru, küülikud ja tšintšiljad. Lapsed, kes on korduvalt talu külastanud, teavad rääkida, et tiigis sulistavad kõiki soove täitvad kuldkalad.

Talu asukad inimesi ei karda, nad soovivad ilmtingimata näha kõiki uusi nägusid, kes neile vaatamiseks on toodud, sestap reastavad nad end tarade äärde tulijaid uudistama. Uudishimutsejatega tasub siiski tähelepanelik olla, sest neile meeldivad läikivad asjad.

Kas teadsid, et nii kodulindude hulgas kui ka Sassi talus elavad tiukrikanad on tublid munejad, aga veel hoolsamad haudujad. Järelkasv on neile ülioluline ja sellest annab isalind hakkaja kuke kombel teada tihti ja kõvahäälselt. Nii kõva kirejat teist ei ole.

Tae kallis laste raadio.
Ma elan Tallinnas, õpin
teises klassis. Minu nimi on
Moose Tõl... Minu
soov on kuulata Lõmbena
Selle kirja saadan ma tei-
le esimest korda.
Tataega kallis laste raadio

Eesti Ringhäälingumuseum

On raske uskuda, et Türil juba üle 20 aasta tegutsenud Eesti Ringhäälingumuseum sai alguse ühest pisikesest renditud toakesest ja inimeste soovist näha loodavat mäluasutust just selles linnas. Oli ju vanade raadiote skaaladel Euroopa suurlinnade uhkes nimekirjas ka Türi ja just seal kõrgus aastatel 1937–1941 Euroopa moodsaim saatejaam.

Ringhäälingumuseumi tekkele andsid hoo sisse ka päris tavalised inimesed, kes annetasid rõõmuga rahvale vaatamiseks oma kodus kasutult seisva raadio- või televiisorikasti. Praeguses majas, raudtee ülesõidu lähedal, avati muuseum Eesti ringhäälingu 75. sünnipäeval, 18. detsembril 2001.

Sõna *muuseum* on laenatud ladina keelest, mis tähistab muu hulgas ka õpingute ruumi. Õpinguteks on muuseum abiks ka praegu. Kui kaasa teha mõnes grupikülastajatele mõeldud programmis, olgu selleks kuuldemängu või telesaate tegemine, saabki kogemuse võrra rikkamaks.

Kas teadsid, et Eesti Ringhäälingumuseumi püsinäituse pärliteks on kaks haruldust - kusagil mujal Eestis ei näe peegelkruviga kaugenägemisaparaati, mille valmimisaasta on 1936. Teine ennenägematu eksponaat kõrgub keset näitusesaali ja see on insener Mati Tähemaa poolt käsitööna kokku pandud Türi raadiosaatejaama antennimasti täpne makett.

Wile farm

Alpakade ajaarvamine Järvamaal sai alguse 2014. aasta algul, kui esimesed alpakad kolisid Türi lähistele Pärtsaare tallu. Imre ja Evelin Heinsaar tõid Saksamaalt oma tallu üksteist noort looma, kellest üheksa olid tiined. Esimene talus sündinud alpakabeebi ehk kria nägi ilmavalgust juba sama aasta mais ja selle valge näoga pruuni pojukese nime järgi nimetati ka kasvatus Wile farmiks.

Kui Lõuna-Ameerikas näed maastikul alpakakarja, siis on neil kindlapeale kusagil omanik, kes neid karjatab. Alpakad pole metsikud loomad, nende aretamiseks on tehtud aastasadu tööd. Nende loomade villakasukas võib olla 22 värvitooni, nüansse on valgest mustani ja tagasi. Wile farmi karjas saab eristada 19 tooni, millede nimetuste hulgast leiab unistama panevaid nimesid nagu *dark rose grey* (tume roosihall) või *bay black*, mis on sinakamat sorti must.

Alpakavillaste kudumite valmistamise ja tõuaretuse kõrval näitab Wile farm külalislahkelt oma libamäletsejaid ka grupitouristidele ja neid käib Kirna lähistel Poaka külas lausa viis tuhat aastas. Samuti on taluvärvavad valla üle-eestiliste Avatud talude päevade ajal.

Kas teadsid, et alpaka vill on imepehme, allergiavaba ja seitse korda soojem kui näiteks lambavill. Selle looma karv on seest õõnes, nagu ka jääkarul ja põhjapõdral ning seepärast soojapidavam.

Eesti Piimandusmuuseum

See mäluasutus Eestimaa südames pakub põnevat ja nostalgilist ajarännakut piimanduse ajaloos, kuid mitte ainult. Ajalookäsitlusega püsinäitus on end laotanud vanas meiereihoones läbi kahe korruse. Tutvumine muuseumiga ei tähenda ainult tutvumist klaasi taga asuva ajatolmuse väljapanekuga, vaid ka võimalust käised üles käärida, kinnitada põllepaelad ja suruda puulusikas piimasesse toorainesse, et õppida vaaremade kombel võid, karaskit, sõira, jäätist, kohukest või pokteili valmistama.

Eesti Piimandusmuuseum Imaveres on parim koht piimanduse lugude rääkimiseks. Siin saab teada, et lehma peeti algul pelgalt põllumajanduskultuuride kasvukiirendi – sõnniku saamiseks. Käsitsilüpsi võistlustega tehti algust 1926. aastal, eesmärgiks oli levitada taluperenaiste hulgas tõhusaid piima kogust suurendavaid lüpsivõtteid. Selleks ajaks oli avastatud valge kulla väärilise toidu mitmekülsus ja imettegevad võimed, kasvab ju piima toel üles iga imetaja “beebi”. Möödunud sajandi alguseks oli auhindu võitnud ja kuulsust kogunud ka eestimaine taluvõi.

Piimandusmuuseumi asutamine Eesti südamaale polnud üldse juhus. Just siit on alguse saanud nii mõnedki märgilise tähendusega arengud, näiteks Paide on erapiimatalituse sünnikoht ja Imaveres loodi 1908. aastal esimene ühispiimatalitus, mis on vundament tänapäevastele piimatööstustele.

Kas teadsid, et kohukesti on Eestis toodetud 50 aastat, kuid sõna “kohuke” hakati kasutama alles 1972. aastal. Enne seda kutsuti seda armastatumat maiustust kohupiimajuustukeseks. Eestlased söövad aastas umbes 1500 tonni kohukesti.

Türi kogukonnakeskus

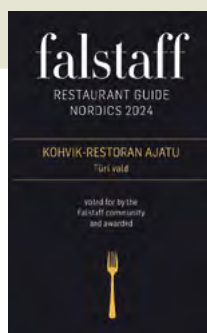
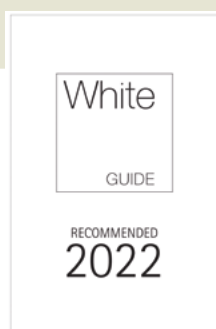
Vahel on päris põnev vaadelda asju, millel aegumistähtaega polegi. Üks selline ajatu koht on Türil Viljandi tänava lõpus. Jutt on Konnakülas asuvast KONNa majast, kuigi kahepaiksetega seob seda paika ainult Pärnu jõe lähedus. Konna nime kannab maja hoopis seetõttu, et pakub kaitsvat katust kogukonnale ja vabakondadele. Maja kasutuselevõtu tõukeks said õpitoad ja talgud, kus uuriti vanade majade ennistamist ja vana mööbli restaureerimist. Nende kohtumiste käigus tehti kehvast seisusest oleva maja korrastamiseks palju ära ning edendati kestlikku ja kogukondlikku mõttelaadi.

Praegu on maja keskossa end sisse seadnud viis käsitöö- ja huvihariduse koda, maja on avalikkusele avatud kogukonnakeskusena.

Iga kord kui maja külastad, märkad üllatunult, et midagi on jälle korda saanud, olgu selleks uus ruum või mõni mööblitükk. Või on jälle üks käsitööline majja sisse kolinud.

Kas teadsid, et KONNa majas on end sisse seadnud Järvamaal tunnustatud ja White Guide's märkimist leidnud söögikoht: kohvik-resto Ajatu, mis kannab selle vana maja sooja vanaemalikkude hinge edasi läbi toidu.

Kirsiallee oli kingitus Türi linna 80. sünnipäevaks

28. aprillil 2006 istutas ligi 50 vabatahtlikku ning Türi Aiaanduse ja Mesinduse Seltsi liiget Türi tehisjärve äärde 155 dekoratiivkirsi puud "Accolade". Kirsiallee rajamist toetasid kohalikud ettevõtted. OÜ Elko kaevab istutusaugud ja mulla vedas kohale OÜ Turgel Grupp. Kirsistikutud pärinesid Juhani puukoolist ja olid istutamise hetkel paari meetri kõrgused. Mõnel paistis pungast isegi roosaka õiekobara alge.

Et aja jooksul on osad kirsipuud hävinud, käivitas 2021. aastal, Türi linna 95. sünnipäeva eel kevadpealinn Türi korraldustoimkond Hooandja platvormi abiga ettevõtmise "Türi kirsiohtesse", mille raames soetati 30 uut kirsipuud. Lisaks kirsiallee puude asendamisele toodi kirsside õiteilu ka linnaruumi. Projektile andis hoogu ligi 200 annetajat, mis näitab, et Türiiga seotud inimestele on kirsiallee väga oluline. Aitäh kõigile toetajatele!

Fotod: Ülle Einsoo, Anu Pink, Merle Räsänen

Accolade on sahhulisi kirspuu ja tuhharjaseise kirspuu (P x subharteisi) hübriid. Sortil on kaunid roosad poolladvised, mis puhkevad enne puuare lehtimist, puu kasvab umbes 3,5 m kõrgusele. Aitab: Karukäpa puukooli looduskeskus

Türi järv

Türi järv pole iidne looduslik veekogu, pigem nooruke ja tehislik, aastast 1992, paisutatud allikaterohkest Pärnu jõest, mis tagab puhta järvevee.

Selle paiga puhkekoha potentsiaali tunnetati juba esimese Eesti vabariigi ajal. Jõekääru rajati suurte linnade eeskujul kuursaali-laadne rohelusega varjatud kohvik, mis oli ülipopulaarne meelelahutuskoh. Paraku nõukogude inime enam selles kohvikus jalga keerutada ei soovinud ja ehitisi sai igavikuks.

Täna sed türilased on seda järveäärset paika kalliks pidama hakanud ja nüüdseks taas oma meele järgi kohandanud, rajades liivaranna koos lastele mõeldud meelelahutusala, ronimispuude ja palliplatsidega, aga samuti laululava sündmuste korraldamiseks ja matkaraja ümber järve. Järve äärde loatab puhkaja heal meelel oma lina, et päevitada või piknikku pidada. Ranna-ala suurim tõmbenumber on vettehüppetorn.

Linna 80. sünnipäeva kingituseks sai Türi kirsipuude allee, kohaliku sakura puiestee. Talgu korras istutatud 155 kirsipuuga roheline tänav puhkeb igal kevadel maikuus mõneks nädalaks õitsele ja muutub enamaks kui ainul türilase meelispaigaks.

Kas teadsid, et Põhjasõja ajal peidetud rüüstamise hirmus kadusid Türi kiriku kellad lähedal asuva jõe voogudesse. Järve paisutades lootsid ehitajad kirikukelli tõemeeli leida, aga tulutult. Nii on see jäänud ainult legendiks, mida tõestada pole õnnestunud.

Kirna mõis

Kui Kirnasse esinduslik kivist valge mõisahoonet rajati, paistis see mäe otsast kaugele. Praegu on puud nõnda kõrgeks kasvanud, et varjavad oma kaitsvate võrade taga mõisa peahoonet ja endisaegne hiilgus on vaid aimatav.

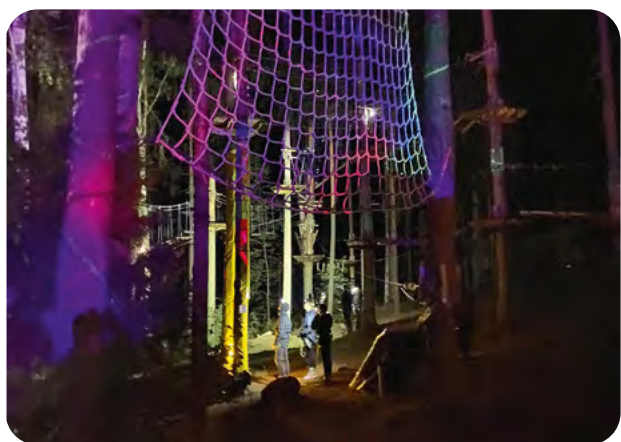
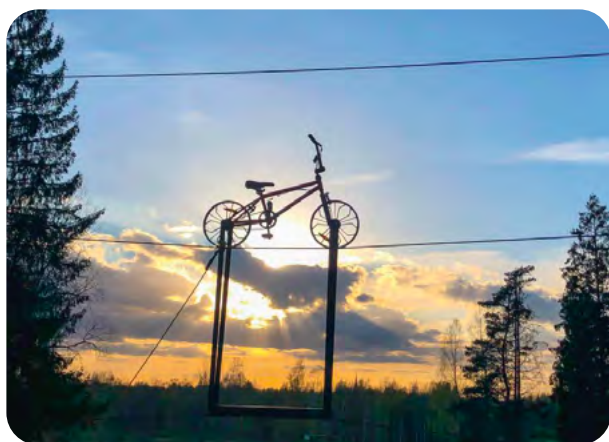
Kirna mõisahoonet ja parki arvatakse maailma viie ürgjõulisema paiga hulka. Mingi võluvägi Kirna mõisas peitub, sellest annab tunnistust nii rahvahulk, keda ikka ja jälle Kirnat külastama tõmbab, kui ka pargis kasvavate taimede imetabane lopsakus. Uskuda maagiasse või mitte, otsustab iga külastaja ise. Ehk tuleb väekus sellest, et teadjate arvates on Kirna mõis ja park ehitatud maakoore suure murrangulõhe kohale? Sellist teooriat kinnitavad ka maapinna geoloogilised kaardid.

Pargis on nelikümmend kuus tähistusega pinki või märgistatud kohta, millel peatudes ja kuulutama jäädes võid saada vastused küsimustele, mida lootsid kuulda või ei teadnudki oodata. Avatud meelega inimese intuitsioon juhatab pargis just õige pingi juurde.

Viimastel aastatel teatakse Kirna mõisa rohkem tulbiväljade poolest. Erivärvilisi lillemosaiike on loodud pargi muruväljadele 65 erineva sordiga ja see pole kindlasti lagi. Töö kollekttsiooni täiustamisel jätkub, aga alguse sai kõik Nurmiko aiandi põlengust päästetud tulbisibulatest. Kirna tulbifestival on üle-eestiline hinnatud sündmus, Hollandi kuulsa Keukenhofi lillefestivali maavillasem versioon, mis toob tuhandete õite ilu imetlema asjahuvilisi igast Eesti nurgast ja kaugemaltki.

Kas teadsid, et Kirna mõis koos oma pargiga on maailma TOP 100 hulka kuuluv sihtkoht. Seda tõendab kestlikke sihtkohti ühendav organisatsioon Green Destinations, mis tunnustas Kirna mõisa lugu „Läbi lillede kogukonna südamesse ja populaarseks turismiobjektiks” 2022. aastal.

Türi elamuspark

Kui ühes ilusas metsatukas, Kõrgessaare voorestiku suusahüppemäelt viimane hüpe sooritati, ei osanud keegi arvata, et see koht jälle kord võib adrenaliini kõrvus kohisema panna. Aga nii läks, sest aastal 2017 kinnitati samasse puude külge Järvamaa esimene seikluspark. Esialgu madal- ja kõrgseiklusrajad, erilahendusega õhusõidud, vabalangushüppe koht, sai proovida tunnissõitu, teha Tarzani hüpet, ronida vaatetorni või kasutada võimalust sõita trossil jalgrattaga üle oru.

Juba mõnda aega ei sea elamuspark oma külalistele vanusepiire. Kes püsti seisab ja käte jõudu suunata suudab, on tere-tulnud, sest tegevusi jagub igale eale ja igas raskuses. Mudilased müttavad oma radadel või ainulaadses võrgumaaailmas. Batuudiväljakul hüppavad koos seitsmel horisontaal- või diagonaalsel kummist mänguplatsil suured ja väikesed, kusjuures täiesti ohutult. Kevadest hilise suveni võib Kõrgessaares kuulda hõiskeid ja kilkeid maast ja õhust – puude otsas on ronijaid, trossidel panevad end proovile jalgrattaga sõitjaid ja kõige uljamad hüplevad mööda tuubiraja trampliine.

Elamuspargi territooriumil on ka rahulikumaid tegevuskohti nagu rattakrossi-, jooksu- ja terviserajad. Pargis on eraldi lastele mõeldud mängu- ja piknikuala ning kettagolfi harjutusrajad.

Kad teadsid, et Türi elamus-pargist Türi kesklinna on mõõdetud ainult poolteist kilomeetrit ja Türi raudteejaama kaks kilomeetrit?

Külastamist väärt Lõuna-Järvamaa

Tekstid: Piret Sihver

Fotod: Krista Kollo, Anu Pink, Anneli Kenk, Merle Rüütel,
Silver Köster / visitjarva.ee, Elo Öösalu, Jürgen Aluoja
Eesti Rahva Muuseumi kogu, Eesti Piimandusmuuseumi kogu,
Eesti Ringhäälingumuuseumi kogu, Wile farmi kogu,
Türi Seikluspargi kogu, Türi kogukonnakeskuse kogu.

Küljendus: Anneli Kenk /Saara kirjastus

**Kaasrahanud
Euroopa Liit**

